

Mūzikas nozares ekonomiskās ietekmes novērtējums

**CARD: Kultūras kapitāls kā resurss
Latvijas ilgtspējīgai attīstībai
Nr. VPP-KM-LKRVA-2020/1-0003**

KOPSAVILKUMS

Pētījuma ietvaros analizēti Latvijas mūzikas nozares makroekonomiskie rādītāji un nozares ekonomiskais devums tautsaimniecībai, sniedzot papildus argumentus kultūrpolitikas veidotājiem diskusijās par kultūras un radošo nozaru nozīmi valsts un sabiedrības attīstībā. Padziļināti vērtēta mūzikas nozares produktivitāte, pievienotā vērtība, nodarbinātības īpatsvars un efektivitāte, salīdzinot tos ar vidējiem valsts rādītājiem. Tā kā statistikas datu trūkuma dēļ nav iespējams novērtēt mūzikas nozares ietekmi uz tautsaimniecību, tad pētījumā tika novērtēts visas kultūras nozares (NACE kods R) multiplikatora efekts un ietekme uz Latvijas ekonomiku.

Pētījumā tika izmantoti Latvijas Centrālā statistikas pārvaldes dati, un tie tika analizēti par laika periodu no 2016. gada līdz 2020. gadam. Valsts kultūrkapitāla fonda (KKF) dati par piešķirto finansējumu projektiem, konkursiem un citiem atbalsta pasākumiem, kā arī LR Kultūras ministrijas (KM) finansējums valsts kapitālsabiedrībām un deleģējuma līgumiem mūzikas nozarē tika apkopots par periodu no 2016. gada līdz 2021. gadam.

MŪZIKAS NOZARES IDENTIFIKĀCIJA UN EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Mūzikas nozares identificēšanai tika izmantota metodoloģija, pēc kuras Spānijas Kultūras un sporta ministrijas Spānijas kultūras satelītkonta (SACS)¹ ietvaros tiek veikta regulāra datu atlase, nosakot kultūras nozares robežas, balstoties uz saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju (NACE). Pētījumā kultūras sektorā tiek identificētas ne tikai apakšnozares, bet arī saistītās nozares, kas piedalās kultūras preču un pakalpojumu ražošanas ķēdē – radīšana, ražošana, izplatīšana, regulēšanas pasākumi, izglītojoši pasākumi un palīgdarbības.

Latvijas mūzikas nozares analīzei pēc Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem tika atlasītas saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas NACE 2. redakcijas 16 kodu klases, ņemot vērā sekojošus ierobežojumus:

- 1) saturiski pārskatītas 23 kodu klases, pēc kodu klases apraksta pārliecinoties par saistību ar mūzikas nozari. Piemēram, Spānijas Kultūras un sporta ministrijas izstrādātajā metodoloģijā mūzikas nozarē tika iekļauta NACE koda 3319 klase *Citu instrumentu remonts* (mūzikas instrumenti)², bet Latvijas statistikā šajā klasē ietilpst citu ierīču remonts, kurām nav saistības ar mūzikas nozari;
- 2) izglītības nozare pētījuma ietvaros netika skatīta kā daļa no mūzikas nozares.

1.tabula

Mūzikas nozare saimniecisko darbību statistiskajā klasifikācijā NACE 2. redakcijā

Darbības	NACE kods	Koda klase
Radīšana	J5920	Skaņu ierakstu producēšana
	R9001	Mākslinieku darbība
	R9002	Mākslas palīgdarbības
	R9004	Kultūras iestāžu darbība
Ražošana	C1820	Ierakstu reproducēšana
Izplatīšana	G4763	Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos
	N7722	Videoierakstu un disku iznomāšana

Autoru veidots, izmantojot Lursoft statistikas portāla datus - <https://nace.lursoft.lv/>

1.tabulā apkopti idenficiētie NACE kodu mūzikas nozarē. Lai arī NACE kods R9001 *Mākslinieku darbība* ir plašāks nekā mūzikas nozare, tā satura analīze norāda uz mūzikas nozares dominanci. Šajā klasē ietilpst³:

¹ Spānijas kultūras satelītkonta (SACS) metodoloģija, kas pielāgota pēc 2019. gada nacionālo kontu etalona pārskatīšanas, balstoties uz starptautisko ekspertu ieteikumiem, tiek uzskatīta par vispiemērotāko instrumentu visaptveroša novērtējuma veikšanai nozares ekonomiskās dimensijas identificēšanai un attīstībai.

² Satellite Account on Culture in Spain. Methodology (Revision 2019) (2021). Spanish Ministry of Culture and Sport. Pieejams: <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:26a073b9-55ec-431a-a7a6-eea453f0a3fb/satellite-account-on-culture-in-spain-revision-2019-methodology.pdf>

³ Lursoft statistikas portāls. Pieejams: <https://nace.lursoft.lv/90.01/makslinieku-darbiba>

- teātra izrāžu, koncertu un operas vai horeogrāfisku un citu skatuves iestudējumu veidošana;
- trupu, cirku, orķestru vai džeza grupu darbība;
- individuālo mākslinieku, piemēram, aktieru, dejotāju, mūziķu, lektoru vai oratoru darbība.

Izvērtējot NACE klasē reģistrētos uzņēmumus pēc to darbības jomas, jāsecina, ka lai arī nozīmīgs īpatsvars teātra un vizuālās mākslas nozares pārstāvju ir reģistrējuši savu darbību šajā kodā, tomēr vairāk nekā 50% no klasē reģistrētajiem uzņēmumiem pārstāv mūzikas nozari. Diskutējama ir konkrētā koda izvēle, jo daļa uzņēmumu, kas plaši iesaistīti mūzikas industrijā, piemēram, SIA “Carnival Youth”, SIA “Buu music”, SIA “Samanta Tina Team”, varētu tikt reģistrēti arī kodā R9002. Daļa festivālu organizatoru ir izvēlējušies reģistrēties R9002 koda klasē *Mākslas palīgdarbības*, piemēram, SIA “Positivus festivāls”, SIA “Summer sound festival”, jo kods reģistrē palīgdarbības, kas tiek veiktas, lai veidotu izrādes, koncertus, operas, horeogrāfiskus un citus skatuves iestudējumus. Šajā klasē tiek reģistrēta saimnieciskā darbība, kas saistīta ar režiju, producēšanu, skatuves veidošanu, gaismošanu. NACE kods R9003 *Mākslinieciskā jaunrade* pēc koda klases apraksta neliecina par saistību ar mūzikas nozari, jo šajā klasē ietilpst⁴:

- individuālo mākslinieku, piemēram, tēlnieku, gleznotāju, karikatūristu, gravieru, grafiķu u.c., darbība;
- jebkura žanra individuālo rakstnieku darbība, ietverot beletristiku, tehniskos rakstus u.c. žanrus;
- neatkarīgo žurnālistu darbība;
- mākslas darbi, piemēram, gleznu restaurācija, u.c. darbības.

Tajā pašā laikā saturiski analizējot klasē reģistrētos uzņēmumus, tajā atrodami vairāki mūzikas nozares pārstāvji – SIA “Aminata Music”, Džeza un improvizācijas atbalsta biedrība, SIA “Gustavo muzons” un citi. NACE koda R9004 *Kultūras iestāžu darbība* klasē ir reģistrējušies mūzikas nozares satura veidotāji (VSIA “Latvijas Koncerti”) un koncertu norises vietu nodrošinātāji (SIA “Palladium Riga”). Kopumā R kodu 9001-9004 klases aptver lielāko daļu saimnieciskās darbības veicēju mūzikas nozarē, jo NACE kodu klasēs G4763 ir tikai 14 vienības, N7722 ir 10 vienības un C1820 ietver 17 vienības (piemēram, SIA “Upe Tuviem un Tāliem”).

Identificējot saistītās nozares (2.tabulā) NACE koda R3220 *Mūzikas instrumentu ražošana* klasē ir tikai 12 vienības un tajās atrodami uzņēmumi, kuru darbība ir saistīta ar mūzikas tehnoloģiju attīstību (SIA “Babbit and Friends”, SIA “Erica Synths”) un unikālu piedāvājuma veidošana mūzikas instrumentu tirgū (SIA “Klavins Piano”). SIA “Gamechanger Audio”, kas ir zināms kā viens no LIAA Radošo industriju inkubatora eksportspējīgākajiem uzņēmumiem, tikai kā savu otro NACE kodu ir norādījis R3220, līdz ar to neiekļaujas statistikā. Pārskatot visu saistīto kodu saikni ar mūzikas nozari jāsecina, ka katrai apakšgrupai ir saikne, piemēram, NACE koda S9521 klasē iekļauta kompaktdisku un atskaņotāju remonts un apkope, koda S5929 klasē iekļauta klavieru skaņošana un mūzikas instrumentu remonts, N7990 klasē citos rezervēšanas pakalpojumos ir ietverta koncertu, izrāžu un pasākumu biļešu izplatīšana (SIA “Biļešu paradīze”).

⁴ Lursoft statistikas portāls. Pieejams: <https://nace.lursoft.lv/90.03/makslinieciska-jaunrade>

Saistītās nozares saimniecisko darbību statistiskajā klasifikācijā NACE 2. redakcijā

Darbības	NACE kods	Koda klase
Ražošana	C2640	Sadzīves elektronisko iekārtu ražošana
	C3220	Mūzikas instrumentu ražošana
	C2680	Magnētisko un optisko datu nesēju ražošana
Tirdzniecība un remonts	G4742	Telekomunikācijas iekārtu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos
	G4743	Audio un video ierīču tirdzniecības specializētajos veikalos
	G4643	Elektrisko māsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība
	S9521	Sadzīves elektronisko iekārtu remonts
	S5929	Cita veida individuālas lietošanas priekšmetu un māsaimniecības piederumu remonts
	N7990	Citi rezervēšanas pakalpojumi un ar tām saistītās darbības

Autoru veidots, izmantojot Lursoft statistikas portāla datus - <https://nace.lursoft.lv/>

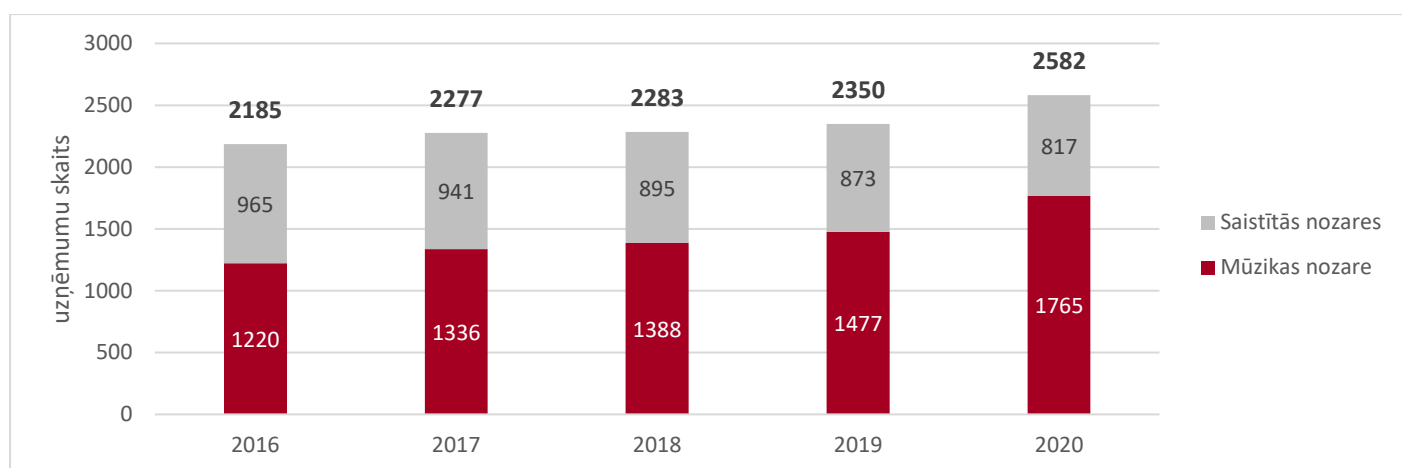
Lai arī NACE kodu izmantošana nesniedz pilnvērtīgu informāciju mūzikas nozares identificēšanai, tomēr dod iespēju novilkt robežas un statistikas datus atklāt nozares ekonomisko aktivitāti.

Mūzikas nozares ekonomiskās aktivitātes raksturošanai un analīzei tika izvēlēti Oficiālās statistikas portālā pieejamie Centrālās statistikas pārvaldes apkopotie, kā arī speciāli pēc autoru pieprasījuma sagatavotie statistikas dati.

Ekonomiski aktīvie uzņēmumi – Juridiskas un fiziskas personas, kas ražoja produkciju, sniedza pakalpojumus un/vai nodarbināja cilvēkus.⁵

Kopš 2016. gada uzņēmumu skaits mūzikas nozarē ir palielinājies, un 2020. gadā mūzikas un ar to saistītajās nozarēs bija 2582 ekonomiski aktīvi uzņēmumi. Lielāko daļu (68%) no tiem 2020. gadā veidoja tieši mūzikas nozares uzņēmumi (skat. 1.attēlu).

⁵ Oficiālās statistikas portāls. Termini un definīcijas. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2434-strukturalas-biznesa-statistikas-raditaji>

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

1.attēls. Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits mūzikas un saistītajās nozarēs

Salīdzinot 2020. gadu ar situāciju 2016. gadā, var secināt, ka uzņēmumu skaits mūzikas un ar to saistītajās nozarēs ir pieaudzis par 45%. Un arī 2020. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, uzņēmumu skaits ir palielinājies par 19,5% jeb par 288 uzņēmumiem vairāk.

Mūzikas nozarē lielākais uzņēmumu skaits 2020. gadā bija koda R9001 klasē *Mākslinieku darbība* (1071 uzņēmums), 477 uzņēmumi darbojās R9002 klasē *Mākslas palīgdarbības*, bet vismazākais uzņēmumu skaits – tikai 5 uzņēmumi – bija N7722 klasē *Videoierakstu un disku iznomāšana*.

3.tabula

Uzņēmumu skaits un tā izmaiņas mūzikas nozarē

NACE kods	Koda klase	Uzņēmumu skaits					Izmaiņas			
		2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016		2020/2019	
							%	skaitis	%	skaitis
J5920	Skaņu ierakstu producēšana	94	107	117	111	119	27	25	7	8
R9001	Mākslinieku darbība	646	717	770	829	1 071	66	425	29	242
R9002	Mākslas palīgdarbības	364	400	398	433	477	31	113	10	44
R9004	Kultūras iestāžu darbība	70	70	63	66	69	-1	-1	5	3
C1820	Ierakstu reproducēšana	18	18	21	20	15	-17	-3	-25	-5
G4763	Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	14	15	13	13	9	-36	-5	-31	-4
N7722	Videoierakstu un disku iznomāšana	14	9	6	5	5	-64	-9	0	0
	Mūzikas nozare kopā	1220	1336	1388	1477	1765	45	545	20	288

Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

Vislielākais uzņēmumu skaita pieaugums gan 5 gadu periodā, gan salīdzinot 2020. gadu ar iepriekšējo gadu, bija vērojams R9001 klasē *Mākslinieku darbības*. Savukārt vislielākais ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaita samazinājums 5 gadu periodā bija N7722 klasē *Videoierakstu un disku iznomāšana* (-64%), bet, salīdzinot 2020. gada datus ar 2019. gadu, vislielākais uzņēmumu skaita samazinājums bija vērojams G4763 klasē *Audio un video ierakstu mazumtirdzniecībā specializētajos veikalos* (-31%). 2020. gadā uzņēmumus

pārskatīt savus reģistrētos kodus veicināja LR Kultūras ministrijas atbalsta instrumenti Covid-19 pandēmijas radīto seku atbalstam, jo tika atbalstīti tieši R90 kodā reģistrētie saimnieciskās darbības veicēji.

Uzņēmumu skaits ar mūzikas nozari saistītajās NACE kodu klasēs ir apkopots 4.tabulā.

4.tabula

Uzņēmumu skaits un tā izmaiņas saistītajās nozarēs

NACE kods	Koda klase	Uzņēmumu skaits					Izmaiņas			
		2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016		2020/2019	
							%	skaits	%	skaits
C2640	Sadzīves elektronisko iekārtu ražošana	21	24	24	31	28	33	7	-10	-3
G4742	Telekomunikāciju iekārtu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	50	45	40	46	40	-20	-10	-13	-6
G4743	Audio un video ierīču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	60	55	45	39	40	-33	-20	3	1
G4643	Elektrisko mājāsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība	247	245	224	200	181	-27	-66	-10	-19
S9521	Sadzīves elektronisko iekārtu remonts	167	158	147	139	136	-19	-31	-2	-3
S9529	Cita veida individuālās lietošanas priekšmetu un mājāsaimniecības piederumu remonts	216	199	192	176	178	-18	-38	1	2
N7990	Citi rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistītās darbības	204	215	223	242	214	5	13	-12	-28
	Saistītās nozares kopā	965	941	895	873	817	-15	-148	-6	-56

Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

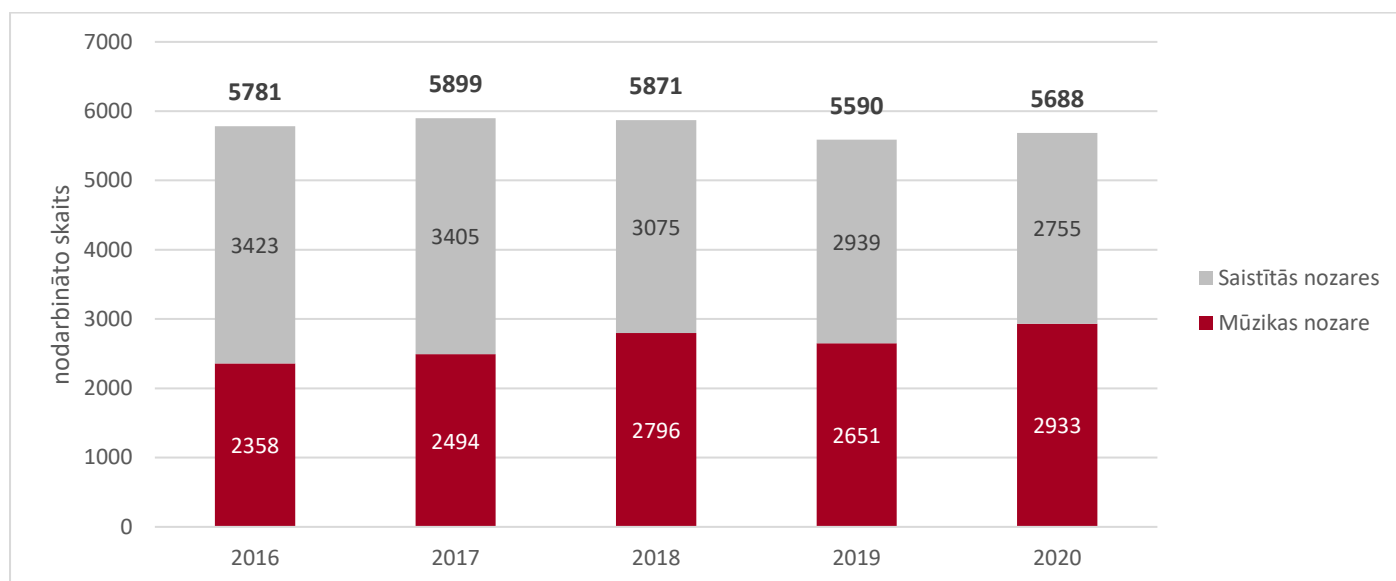
Vislielākais uzņēmumu skaits ar mūziku saistītajās nozarēs 2020. gadā ir bijis G4643 klasē *Elektrisko mājāsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība*. Te gan jāņem vērā, ka šajā NACE koda klasē ietilpst ne tikai ar mūzikas jomu saistītās darbības, bet, piemēram, arī mājāsaimniecības elektroierīču vairumtirdzniecība, radio un televīzijas aparatūras vairumtirdzniecība, fotopreču un optisko preču vairumtirdzniecība, elektrisko sildīšanas ierīču vairumtirdzniecība. Ar mūziku tieši saistītā ierakstītu audiolenšu un videomagnetofona lenšu, kompaktdisku, DVD disku vairumtirdzniecība ir tikai daļa no šī koda klases.

Procentuāli vislielākais uzņēmumu skaita pieaugums 2020. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, ir bijis C2640 klasē *Sadzīves elektronisko iekārtu ražošana*, kur 2020. gadā bija par 33% vairāk uzņēmumu nekā 2016. gadā. Skaitliski vislielākais pieaugums ir bijis koda N7990 klasē *Citi rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistītās darbības* (13 uzņēmumi vairāk). Savukārt vislielākais samazinājums par 33% bija G4743 klasē *Audio un video ierīču mazumtirdzniecībā specializētajos veikalos*. Absolūtos skaitļos vislielākais uzņēmumu skaita samazinājums bija vērojams G4643 klasē *Elektrisko mājāsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība*, kur 2020. gadā bija par 66 uzņēmumiem mazāk nekā 2016. gadā. Salīdzinot 2020. gadu ar 2019. gadu, redzams, ka gandrīz visās NACE kodu klasēs uzņēmumu skaits ir samazinājies. Neliels pieaugums (par 3% jeb 1

uzņēmums vairāk) ir bijis vērojams koda G4743 klasē *Audio un video ierīču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos*, kā arī 1% pieaugums jeb par 2 uzņēmumiem vairāk S9529 klasē *Cita veida individuālās lietošanas priekšmetu un mājsaimniecības piederumu remonts*.

Nodarbinātās personas – Darbinieki ar darba vai uzņēmuma līgumu gan pamatdarbā, gan blakusdarbā, tai skaitā arī pašnodarbinātās fiziskas personas, darba devēji, strādājošie ģimenes locekļi un personas, kas veic uzņēmējdarbību un nenodarbina citus.⁶

Mūzikas un ar to saistītajās nozarēs ir nodarbināti nedaudz mazāk par 6000 Latvijas iedzīvotāju.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

2.attēls. Nodarbināto personu skaits mūzikas un saistītajās nozarēs

2020. gadā nodarbināto personu skaits mūzikas un ar to saistītajās nozarēs bija 5688 personas, savukārt 2019. gadā bija vismazākais nodarbināto personu skaits – 5590 nodarbinātie. 2020. gadā nedaudz lielāks ir bijis tieši mūzikas nozares nodarbināto personu skaits, kas sastādīja 52% no šajā jomā nodarbinātajiem. Mūzikas nozarē lielākais nodarbināto personu skaits bija R9001 klasē *Mākslinieku darbības* – apmēram 1,5 tūkst. nodarbināto. Tai seko koda R9002 klase *Mākslas palīgdarbības* ar aptuveni 800 nodarbinātām personām.

⁶ Oficiālās statistikas portāls. Termins un definīcijas. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2434-strukturalas-biznesa-statistikas-raditaji>

Nodarbināto personu skaits un tā izmaiņas mūzikas nozarē

NACE kods	Koda klase	Nodarbināto personu skaits					Izmaiņas			
		2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016		2020/2019	
							%	skaits	%	skaits
J5920	Skaņu ierakstu producēšana	162	165	191	154	164	1	2	6	10
R9001	Mākslinieku darbība	1268	1309	1474	1392	1642	29	374	18	250
R9002	Mākslas palīgdarbības	650	710	816	833	862	33	212	3	29
R9004	Kultūras iestāžu darbība	207	246	254	219	221	7	14	1	2
C1820	Ierakstu reproducēšana	24	27	32	25	22	-8	-2	-12	-3
G4763	Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	31	27	21	23	17	-45	-14	-26	-6
N7722	Videoierakstu un disku iznomāšana	16	10	8	5	5	-69	-11	0	0
Mūzikas nozare kopā		2358	2494	2796	2651	2933	24	575	11	282

Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

Procentuāli lielākais nodarbināto personu skaita pieaugums ir bijis koda R9002 klasē *Mākslas palīgdarbības* (pieaugums par 33% salīdzinot ar 2016. gadu). Skaitliski lielākais nodarbināto personu skaita pieaugums ir vērojams koda R9001 klasē *Mākslinieku darbības*, kur, salīdzinot 2020. gadu ar 2016. gadu, nodarbināto personu skaits ir palielinājies par 29% jeb 374 personām, bet, salīdzinot 2020. gadu ar iepriekšējo gadu, nodarbināto personu pieaugums ir bijis 18% jeb 250 personas. Lielākais samazinājums bija vērojams G4763 klasē *Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos*. 2020. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu, nodarbināto personu skaits šajā koda klasē samazinājās par 14 personām, bet, salīdzinot 2020. gadu ar iepriekšējo gadu, nodarbināto personu skaits samazinājās par 26% jeb 6 personām. Procentuāli lielākais samazinājums, salīdzinot 2020. gadu ar 2016. gadu, bija vērojams N7722 klasē *Videoierakstu un disku iznomāšana* (samazinājums par 69%).

Nodarbināto personu skaits un tā izmaiņas saistītajās nozarēs

NACE kods	Koda klase	Nodarbināto personu skaits					Izmaiņas			
		2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016		2020/2019	
							%	skaits	%	skaits
C2640	Sadzīves elektronisko iekārtu ražošana	104	115	129	94	87	-16	-17	-7	-7
G4742	Telekomunikāciju iekārtu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	659	656	330	376	381	-42	-278	1	5
G4743	Audio un video ierīču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	227	204	193	137	132	-42	-95	-4	-5
G4643	Elektrisko mājāsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība	1209	1246	1217	1216	1168	-4	-41	-4	-48

Nodarbināto personu skaits un tā izmaiņas saistītajās nozarēs

NACE kods	Koda klase	Nodarbināto personu skaits					Izmaiņas			
		2016	2017	2018	2019	2020	2020/2016		2020/2019	
							%	skaits	%	skaits
S9521	Sadzīves elektronisko iekārtu remonts	324	306	295	291	260	-20	-64	-11	-31
S9529	Cita veida individuālās lietošanas priekšmetu un mājsaimniecības piederumu remonts	388	360	325	272	254	-35	-134	-7	-18
N7990	Citi rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistītas darbības	512	518	586	553	473	-8	-39	-15	-80
	Saistītās nozares kopā	3423	3405	3075	2939	2755	-20	-668	-6	-184

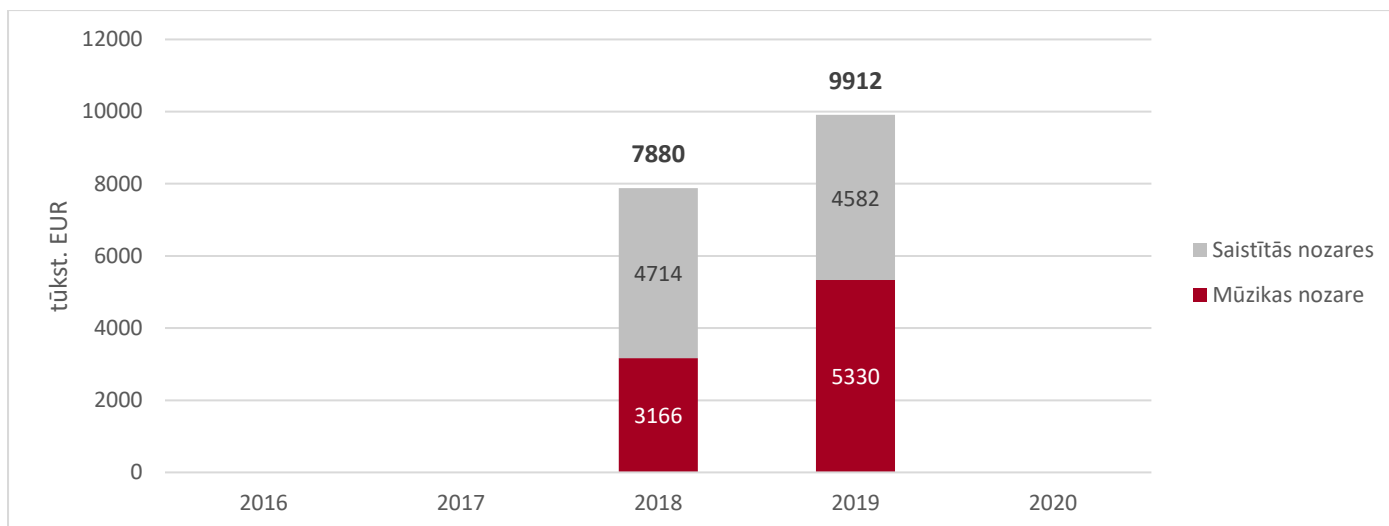
Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

Izvērtējot ar mūziku saistītās nozares redzams, ka, salīdzinot 2020. gadu ar 2016. gadu, vislielākais nodarbināto personu skaita samazinājums ir bijis G4742 klasē *Telekomunikāciju iekārtu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos* (samazinājums par 42% jeb 278 nodarbinātajām personām). Bet, šī pati koda klase ir vienīgā, kurā nodarbināto personu skaits 2020. gadā ir palielinājies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Pieaugums gan bijis neliels – par 1% jeb 5 nodarbinātām personām vairāk. 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, vislielākais nodarbināto personu samazinājums bija vērojams koda N7990 klasē *Citi rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistītas darbības* (samazinājums par 15% jeb 80 nodarbinātām personām mazāk).

Bruto kapitālieguldījumi materiālajos pamatlīdzekļos ietver pamatlīdzekļu (zeme, ēkas, nepabeigto būvniecības objektu izmaksas, iekārtas, mašīnas ar vairāk nekā gadu ilgu ekspluatācijas laiku u.c.) iegādi un izveidošanu, ieskaitot kapitālo remontu.⁷

Bruto kapitālieguldījumus materiālajos pamatlīdzekļos ir iespējams novērtēt tikai 2018. un 2019. gadiem, jo pārējiem gadiem no pētāmā laika perioda dati nav publicēti to konfidencialitātes dēļ. Tā kā ieguldījumi pamatlīdzekļos ir ļoti atšķirīgi dažādos laika periodos, tad nav arī iespējams izveidot kādas matemātiskās sakarības un trūkstošos datus aizvietot. Bruto kapitālieguldījumi materiālās lietās mūzikas un ar to saistītajās nozarēs ir redzami 3. attēlā.

⁷ Oficiālās statistikas portāls. Termins un definīcijas. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2434-strukturalas-biznesa-statistikas-raditaji>

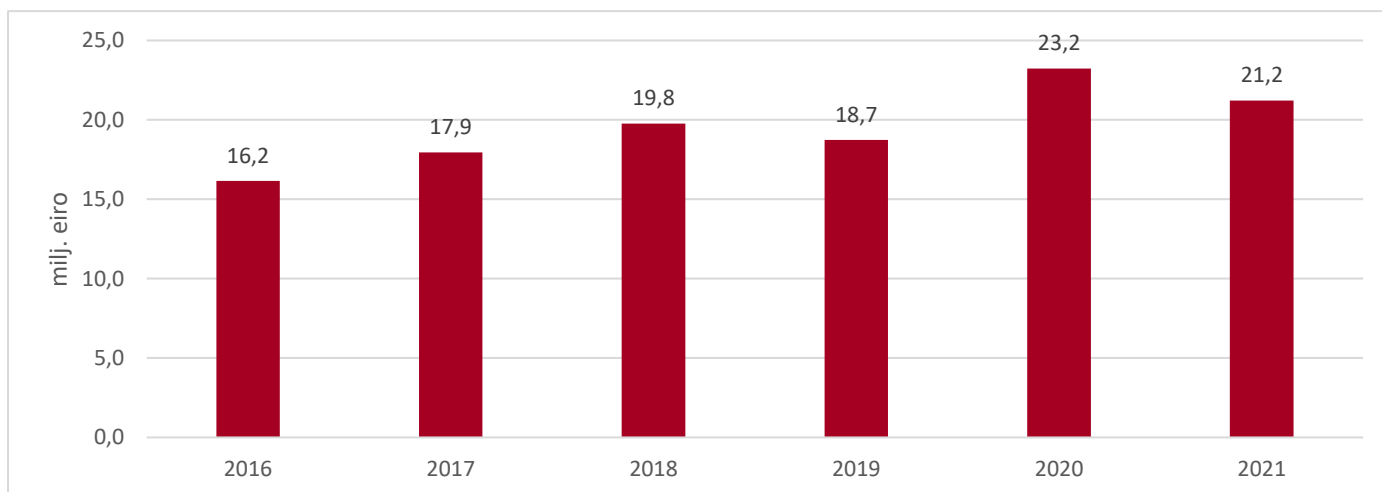

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

3.attēls. Bruto kapitālieguldījumi materiālās lietās mūzikas un ar to saistītajās nozarēs

3.attēlā var redzēt, ka bruto kapitālieguldījumi materiālās lietās 2019. gadā ir bijuši lielāki nekā 2018. gadā, turklāt lielākais pieaugums (par 68%) ir bijis tieši mūzikas nozarē. Saistītajās nozarēs bruto kapitālieguldījumi materiālās lietās ir samazinājušies par 42%. Diemžēl datu trūkuma dēļ nav iespējams detalizētāk izpētīt, kur tieši šie līdzekļi ir ieguldīti.

Katru gadu mūzikas nozarei finansējumu piešķir arī Valsts kultūrkapitāla fonds (KKF) – projektiem, konkursiem un citiem atbalsta pasākumiem, kā arī LR Kultūras ministrija (KM) – valsts kapitālsabiedrībām un deleģējuma līgumiem mūzikas nozarē. Kopējais KKF un LR KM finansējums mūzikas nozarei ir attēlots 4.attēlā.

Autoru aprēķini pēc KKF un LR KM sagatavotajiem datiem

4.attēls. Kopējais KKF un LR KM finansējums mūzikas nozarei

Detalizētāk KKF un LR KM piešķirtais finansējums mūzikas nozarei ir apkopots 7.tabulā. LR KM piešķirtais finansējums mūzikas kapitālsabiedrībām ietver finansējumu VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets", VSIA

“Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris”, VSIA “Liepājas Simfoniskais orķestris”, VSIA “Latvijas Koncerti”, VSIA “Valsts akadēmiskais koris “Latvija”” un VSIA “Kremerata Baltica”. Savukārt deleģējuma līgumi mūzikas nozarē ir finansējums biedrībai “Latvijas Mūzikas informācijas centrs” un fondam “Mūsdienu mūzikas centrs”.

7.tabula

KKF un LR KM finansējums mūzikas nozarei

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Valsts kultūrkapitāla fonds						
Piešķirts regulārajos projektu konkursos	670458	666 147	647 617	624 720	599 213	606 285
Piešķirts nozares mērķprogrammu konkursos	266700	309 640	281 700	284 070	351 905	433 800
Piešķirts Neakadēmiskās mūzikas atbalsta mērķprogrammā	0	0	70 485	50 000	50 000	0
Piešķirts Valstiski nozīmīgu pasākumu programmas konkursā	182000	215 000	284 486	192 000	135 000	180 000
Piešķirts Radošo braucienu programmā	19194	24 626	24 773	20 553	2 750	0
KKF kopā	1 138 352	1 215 413	1 309 061	1 171 343	1 138 868	1 220 085
LR Kultūras ministrija						
Mūzikas kapitālsabiedrībām	14 954 873	16 664 630	18 390 093	17 506 221	21 959 061	19 939 409
Deleģējuma līgumiem mūzikas nozarē	61 171	60 612	68 239	60 272	133 572	55 572
KM kopā	15 016 044	16 725 242	18 458 332	17 566 493	22 092 633	19 994 981
KKF + KM kopā	16 154 396	17 940 655	19 767 393	18 737 836	23 231 501	21 215 066

KKF un KM sagatavotie dati

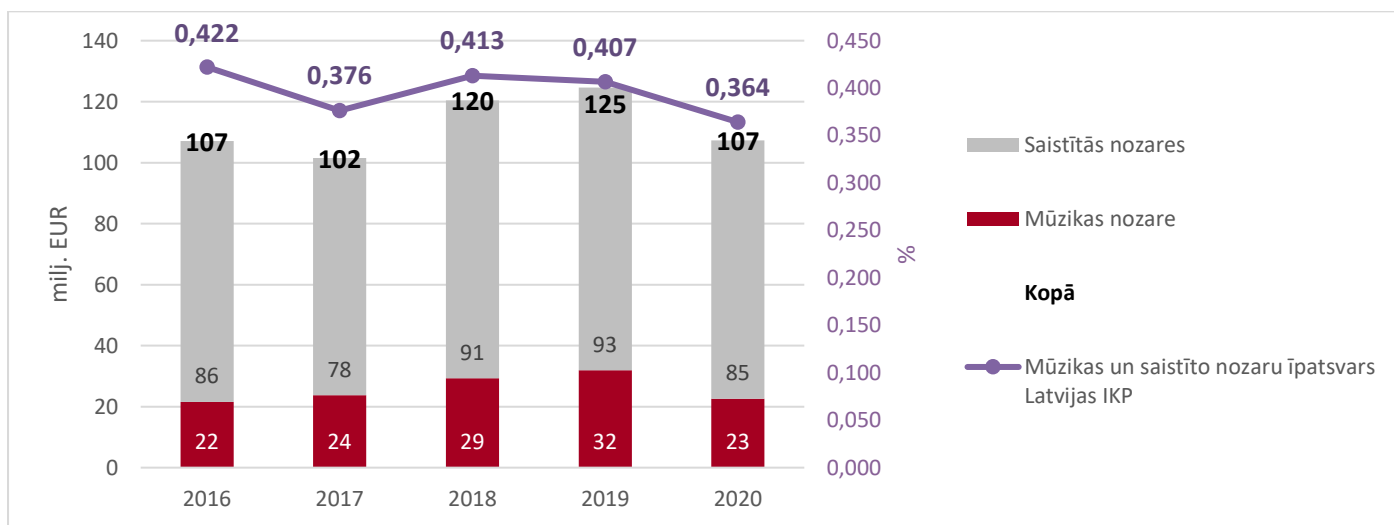
Kopējais piešķirtais finansējums mūzikas nozarei katru gadu (izņemot 2019. gadu) ir palielinājies. Vislielākais finansējums mūzikas nozarei ir piešķirts 2020. gadā. Tas saistīts ar to, ka 2020. gadā LR Kultūras ministrijas datos ir iekļauts arī Covid-19 krīzes finansējums mūzikas kapitālsabiedrībām, kā arī ir bijis papildus finansējums mūzikas ierakstiem un Raimonda Paula jubilejas koncertiem.

MŪZIKAS NOZARES EKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS

Lai novērtētu mūzikas nozares attīstības tendences, pētījuma ietvaros tika veikta pievienotās vērtības, apgrozījuma, darbaspēka produktivitātes un efektivitātes, kā arī investīciju efektivitātes analīze.

Pievienotā vērtība – Produkcijas vērtība, no kuras atskaitīta ražošanā izlietoto preču un pakalpojumu vērtība. Pievienotā vērtība rāda produkta tirgus vērtības pieaugumu, kas ir radies saimnieciskās darbības rezultātā.⁸

Mūzikas nozares radītā pievienotā vērtība (skat. 5.att.) ir salīdzinoši neliela. Mūzikas nozares un ar to saistīto nozaru kopējā pievienotā vērtība katru gadu ir bijusi aptuveni 1 miljards EUR, no kuriem apmēram 3 milj. EUR ir tieši pašas mūzikas nozares radītā pievienotā vērtība.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

5.attēls. Mūzikas un saistīto nozaru pievienotā vērtība un tās īpatsvars Latvijas IKP

Mūzikas nozares pievienotās vērtības īpatsvars kopējā Latvijas iekšzemes kopproduktā (IKP) ir atbilstošs nozares mērogam. Kopumā mūzikas nozare kopā ar saistītajām nozarēm veido apmēram 0,4% no Latvijas iekšzemes kopprodukta. Pašas mūzikas nozares pievienotās vērtības īpatsvars ir krietni zemāks – ap 0,1% no Latvijas IKP. Mūzikas nozares devums Latvijas ekonomikā kopš 2016. gada katru gadu ir palielinājies, izņemot 2020. gadu, kad nozari smagi skāra Covid-19 ierobežojumi un mūzikas nozares pievienotā vērtība saruka līdz 0,077% no Latvijas IKP.

⁸ Oficiālās statistikas portāls. Termins un definīcijas. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2434-strukturalas-biznesa-statistikas-raditaji>

Mūzikas nozares radītā pievienotā vērtība pa NACE kodu klasēm ir apkopota 8.tabulā.

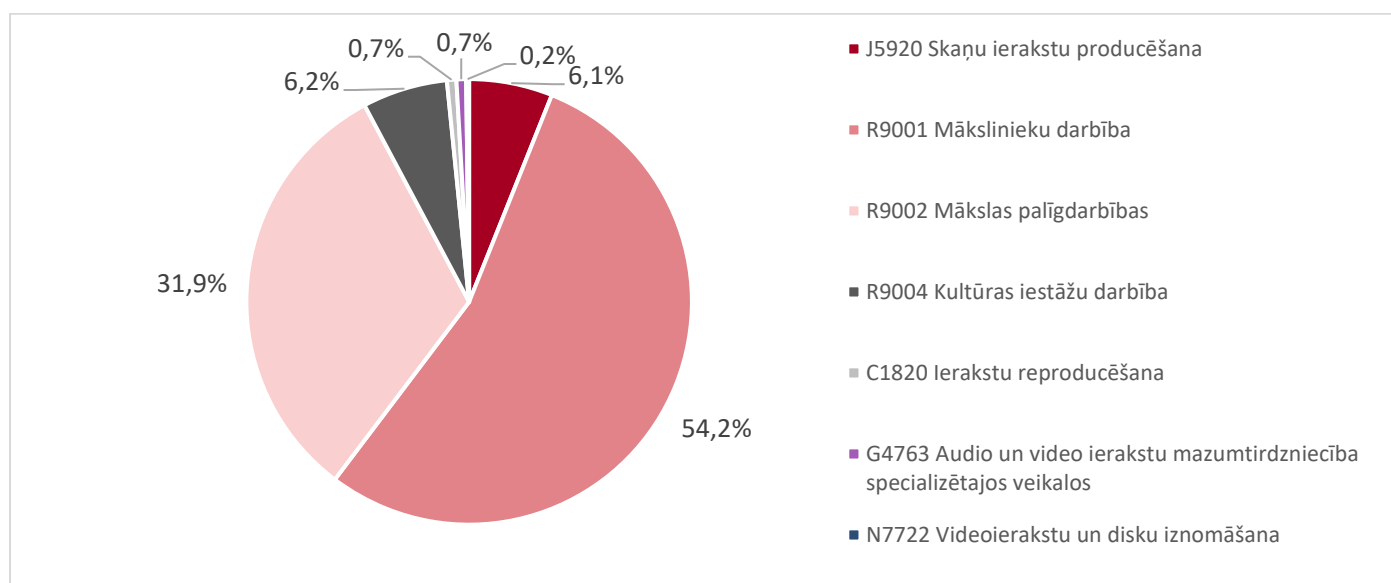
8.tabula

Mūzikas nozares radītā pievienotā vērtība (tūkst. EUR)

NACE kods	Koda klase	2016	2017	2018	2019	2020
J5920	Skaņu ierakstu producēšana	1182	1506	1659	2168	1366
R9001	Mākslinieku darbība	10964	11101	15245	14056	12231
R9002	Mākslas palīgdarbības	7101	8020	9562	12881	7196
R9004	Kultūras iestāžu darbība	1882	2708	2420	2464	1395
C1820	Ierakstu reproducēšana	181	202	235	161	154
G4763	Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	232	91	115	168	158
N7722	Videoierakstu un disku iznomāšana	31	69	88	74	48
	Mūzikas nozare kopā	21573	23697	29324	31972	22548

Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

Mūzikas nozares radītā pievienotā vērtība katru gadu ir palielinājusies (no 21,5 milj. EUR 2016. gadā līdz 31,9 milj. EUR 2019. gadā). Kritums bija vērojams 2020. gadā, kas bija saistīts ar noteiktajiem ierobežojumiem uzņēmējdarbībai Covid-19 pandēmijas dēļ. Tomēr pat 2020. gadā mūzikas nozare radīja lielāku pievienoto vērtību nekā 2016. gadā.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

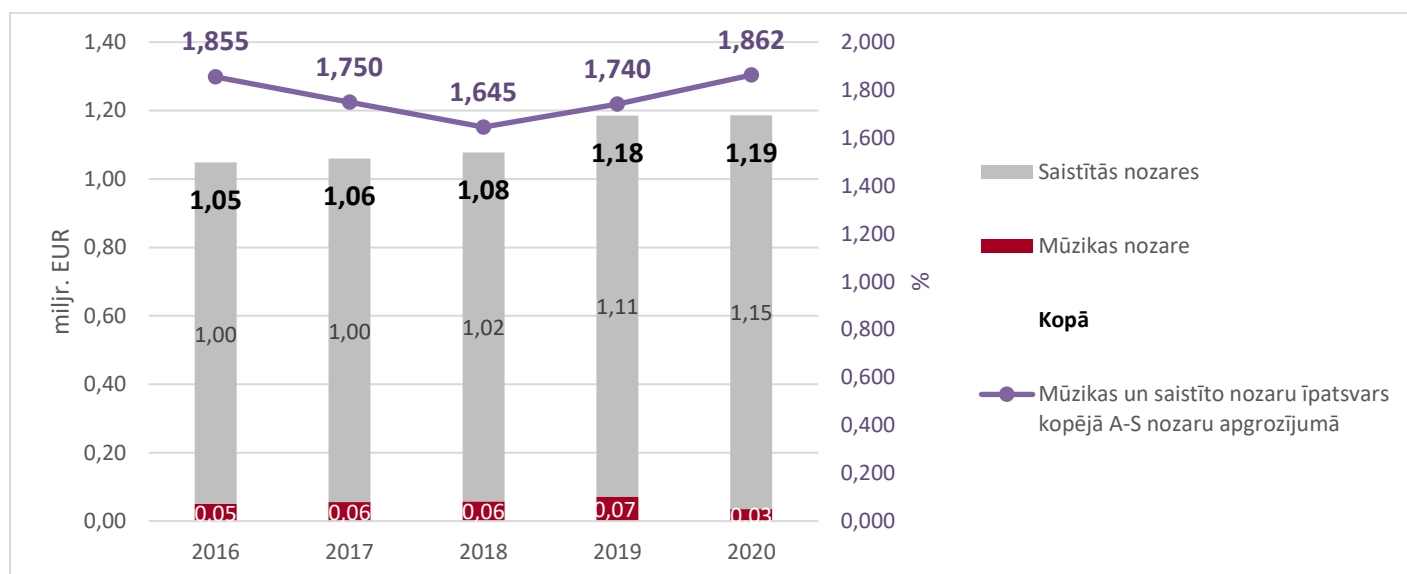
6.attēls. Mūzikas nozares NACE kodu klašu pievienotās vērtības struktūra 2020. gadā

6.attēlā redzams, ka vislielāko pievienoto vērtību rada NACE koda R9001 klase *Mākslinieku darbība* (2020.gadā 54,2% no visas mūzikas nozares pievienotās vērtības), kam seko R9002 klase *Mākslas*

palīgdarbības (31,9%). Mazākā pievienotā vērtība ir koda N7722 klasei *Videoierakstu un disku iznomāšanas pakalpojumi* (0,2%).

Apgrozījums – ieņēmumi no preču pārdošanas un pakalpojumu sniegšanas, no kuriem atskaitītas tirdzniecības atlaides, kā arī PVN un citi nodokļi, kas tieši saistīti ar pārdošanu. Neto apgrozījumā uzrāda arī to nosūtīto preču norēķinu summas, par kurām samaksa vēl nav saņemta, bet kuru norēķinu dokumenti ir iesniegti pircējiem vai bankai.⁹

Kopējais mūzikas nozares apgrozījums 2020. gadā bija 1,19 miljardi EUR. Tā lielāko daļu veidoja ar mūziku saistīto nozaru apgrozījums, pašai mūzikas nozarei apgrozījums bija 35 milj. eiro. Kopumā laika periodā no 2016. līdz 2020. gadam mūzikas un saistīto nozaru apgrozījums ir pieaudzis, savukārt pašas mūzikas nozares apgrozījums 2020. gadā bija gandrīz uz pusi mazāks nekā 2019. gadā un tas bija arī mazākais apgrozījums kopš 2016. gada. Mūzikas un saistīto nozaru īpatsvars kopējā NACE kodu A-S nozaru apgrozījumā ir nedaudz zem 2%.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

7.attēls. Mūzikas un saistīto nozaru apgrozījums un tā īpatsvars NACE kodu A – S nozaru kopējā apgrozījumā

Mūzikas nozare vislielāko apgrozījumu ir uzrādījusi 2019. gadā un detalizētāks mūzikas nozares apgrozījums pa NACE kodu klasēm ir parādīts 9. tabulā.

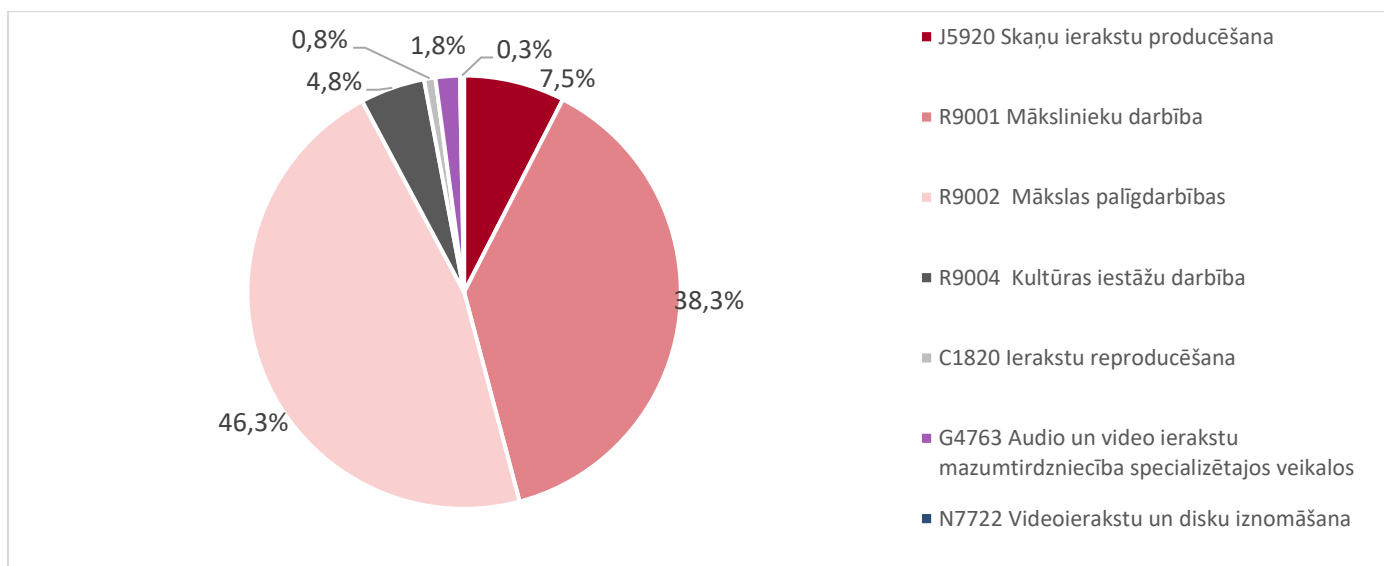
⁹ Oficiālās statistikas portāls. Termins un definīcijas. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/2434-strukturalas-biznesa-statistikas-raditaji>

Mūzikas nozares apgrozījums (tūkst. EUR)

NACE kods	Koda klase	2016	2017	2018	2019	2020
J5920	Skaņu ierakstu producēšana	2375	3271	3650	4717	2636
R9001	Mākslinieku darbība	16229	15637	20334	20311	13404
R9002	Mākslas palīgdarbības	26400	31128	28583	40727	16196
R9004	Kultūras iestāžu darbība	3512	4431	3978	4507	1690
C1820	Ierakstu reproducēšana	334	408	614	447	296
G4763	Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	934	796	528	769	635
N7722	Videoierakstu un disku iznomāšana	76	148	199	175	107
	Mūzikas nozare (MN) kopā	3719	4623	4991	6108	3674

Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

2019.gadā lielākais apgrozījuma pieaugums salīdzinot ar 2018. gadu ir bijis G4763 klasē *Audio un video ierakstu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos* (pieaugums par 46%). Apgrozījums bija pieaudzis arī *Skaņu ierakstu producēšanā* (par 29%). Tās bija galvenās mūzikas nozares NACE kodu klases, kas noteikušas apgrozījuma straujo pieaugumu 2019. gadā. Savukārt 2020. gadā visās mūzikas nozares NACE kodu klasēs bija vērojams apgrozījuma samazinājums, kas saistīts ar valstī noteiktajiem Covid-19 ierobežojumiem. Saistītajām nozarēm lielākais apgrozījuma pieaugums bija NACE kodu klasēs, kas saistītas ar tirdzniecību un remontu. Pat 2020. gadā apgrozījuma pieaugums bija vērojams tādās kodu klasēs kā *Elektrisko mājsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība* (par 8%), *Audio un video ierīču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos* (pieaugums par 6%) un *Sadzīves elektronisko iekārtu remonts* (par 4%). Tas varētu būt saistīts ar Covid-19 ierobežojumu mazāku ietekmi uz tirdzniecības nozari, jo pirkumus bija iespējams veikt attālināti.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

8.attēls. Mūzikas nozares NACE kodu klašu apgrozījuma struktūra 2020. gadā

Mūzikas nozares apgrozījuma struktūra 2020. gadā parāda, ka NACE koda klase ar vislielāko apgrozījumu ir *R9002 Mākslas palīgdarbības* un *R9001 Mākslinieku darbība* ierindojas otrajā vietā. Mazākais apgrozījuma īpatsvars kopējā mūzikas nozares apgrozījumā ir bijis koda *N7722 klasē Videoierakstu un disku iznomāšana*.

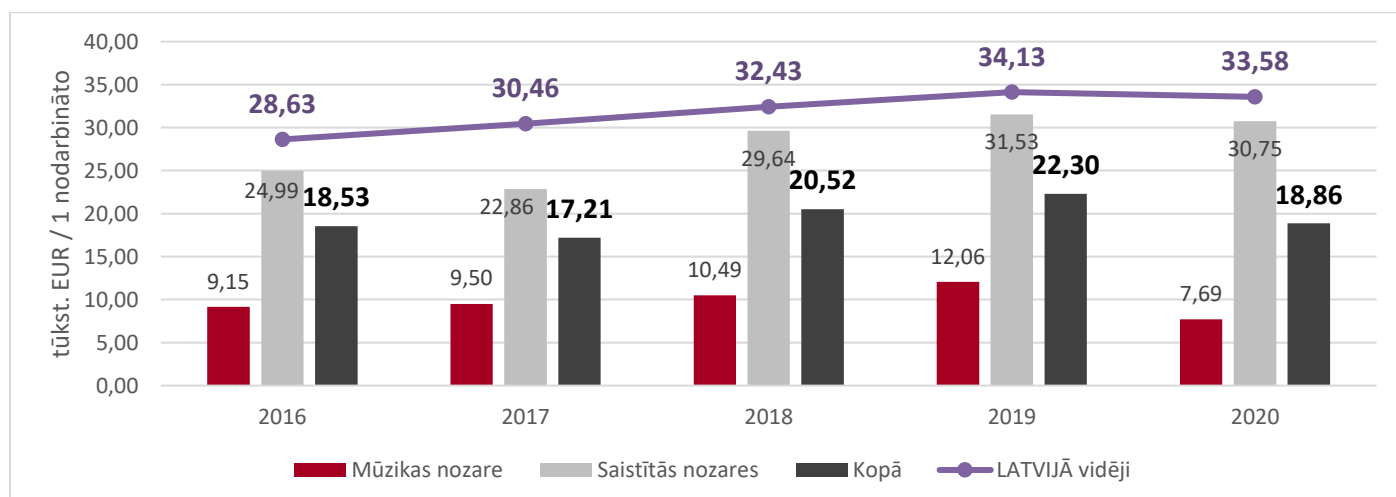
Produktivitāte – attiecība starp ražošanas faktoru ieguldījumu (*input*) un izlaidi (*output*). Ekonomiskās analīzes kontekstā visplašāk lietotais rādītājs ekonomistu vidū ir darbaspēka produktivitāte, kas visbiežāk izteikta kā pievienotā vērtība uz vienu nodarbināto (precīzāk būtu lietot nostrādāto stundu skaitu, bet ne vienmēr šāda veida uzticama statistika ir pieejama, īpaši pa nozarēm vai reģioniem).¹⁰

Makro līmenī darbaspēka produktivitāti izsaka ar preču un pakalpojumu daudzumu, kas saražots vienā darba stundā (pievienotā vērtība uz vienu nostrādāto stundu) vai izlaidi uz vienu strādājošo (reālā IKP apjoms uz vienu nodarbināto). Atsevišķu nozaru līmenī produktivitāti vērtē, dalot nozares pievienoto vērtību ar tajā nodarbināto cilvēku skaitu.¹¹

Darbaspēka produktivitātes aprēķināšanas formula:

$$\text{Darbaspēka produktivitāte} = \frac{\text{Pievienotā vērtība}}{\text{Nodarbināto skaits}}$$

Pozitīvi vērtējams tas, ka darbaspēka produktivitāte mūzikas nozarē katru gadu ir palielinājusies.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010 un https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_VEK_IK_IKL/IKL010

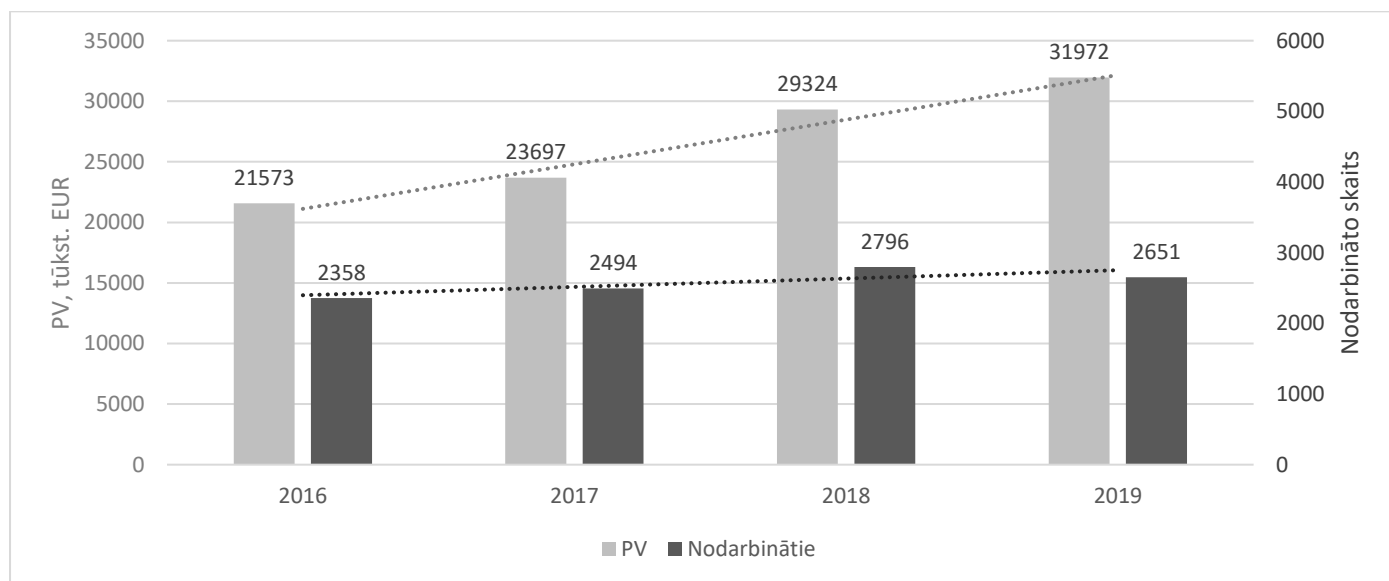
9.attēls. Darbaspēka produktivitāte mūzikas nozarē un vidēji Latvijā

Mūzikas nozarē darbaspēka produktivitāte ir zemāka nekā Latvijas vidējais rādītājs – tā sastāda aptuveni 1/3 daļu no Latvijas vidējās darbaspēka produktivitātes. 2020. gadā Latvijas vidējā produktivitāte ir nedaudz samazinājusies (-2%), bet mūzikas nozarē samazinājums ir bijis straujāks – produktivitāte bijusi par 36%

¹⁰ Kasjanovs I. (2019). Produktivitātes dažādās nokrāsās un nākotnes izaicinājumi ilgspējīgas augsmes kontekstā. No: Šteinbuka I. (zin. red.). *Produktivitātes celšana: tendences un nākotnes izaicinājumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 176 lpp. (32.lpp). Pieejams: https://www.apgads.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Monografijas/Produktivitates_celsana/Produktivitate.pdf

¹¹ Barānova D., Barānovs O., Bērziņš G., Skribāne I. (2019). Produktivitāte Latvijā: tendences, izaicinājumi, politika. No: Šteinbuka I. (zin. red.). *Produktivitātes celšana: tendences un nākotnes izaicinājumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 176 lpp. (47.lpp). Pieejams: https://www.apgads.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Monografijas/Produktivitates_celsana/Produktivitate.pdf

mazāka nekā 2019. gadā. Vienas nodarbinātās personas radītā pievienotā vērtība mūzikas nozarē 2020. gadā ir bijusi 7,69 tūkst. EUR. Saistītajās nozarēs darbaspēka produktivitāte ir augstāka un tikai nedaudz atpaliek no Latvijas vidējā rādītāja. Kopumā darbaspēka produktivitāte ar katru gadu palielinās, izņemot 2020. gadu, kas saistīts ar Covid-19 pandēmiju un noteiktajiem ierobežojumiem saimnieciskās darbības veicējiem. Tā kā produktivitāte var palielināties vai nu pieaugot pievienotajai vērtībai, vai samazinoties nodarbināto skaitam, tad būtiski ir novērtēt darbaspēka produktivitātes palielināšanās iemeslus mūzikas nozarē Latvijā līdz 2019. gadam. Analizējot datus detalizētāk, var secināt, ka produktivitātes pieaugums ir bijis tieši straujākas pievienotās vērtības pieauguma rezultātā.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010

10.attēls. PV un nodarbināto skaits mūzikas nozarē

10.attēlā redzams, ka mūzikas nozarē analizētajā laika periodā ir pieaugusi gan pievienotā vērtība, gan nodarbināto personu skaits. Pievienotās vērtības pieaugums laika periodā no 2016. gada līdz 2019. gadam ir bijis straujāks nekā nodarbināto skaita pieaugums, kas ir nodrošinājis darbaspēka produktivitātes palielinājumu analizētajā periodā.

Darbinieku efektivitāte – vēl viens rādītājs, kas liecina par darba ražīgumu, ir apgrozījums uz vienu darbinieku. No konkurētspējas un darba ņēmēju viedokļa šis rādītājs parāda, cik lielas iespējas uzņēmumam ir būt konkurētspējīgam darba tirgū un palielināt atalgojuma līmeni darbiniekiem.¹²

Arī Biznesa Efektivitātes Asociācija aprēķina speciālu efektivitātes indeksu, kas parāda uzņēmuma darbinieku efektivitāti. Efektivitātes indeksa mērķis ir noskaidrot vai eksistē sakarība starp Latvijas uzņēmumu finanšu rezultātiem un tā īstenotajiem efektivitātes paaugstināšanas pasākumiem. Balstoties uz Biznesa Efektivitātes asociācijas 2015. gadā veikto pētījumu, tika secināts, ka labi efektivitātes piemēri ir

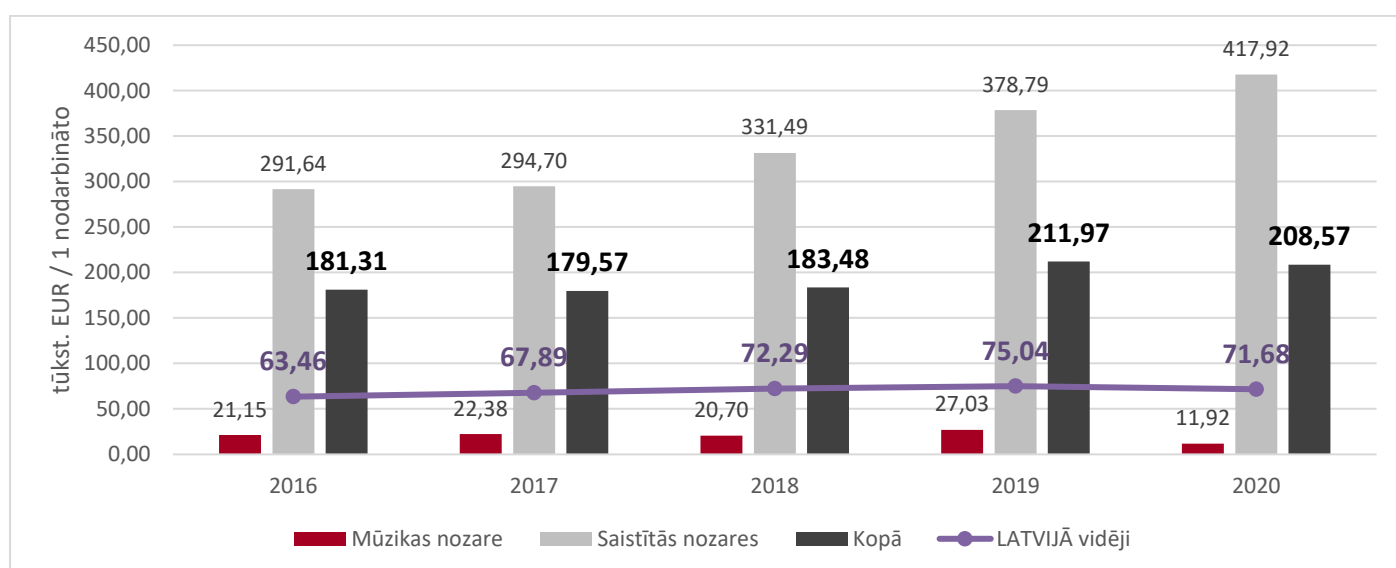
¹² Bērziņš G. (2017). TOP 500 ir Latvijas ekonomikas spogulis. Latvijas Universitātes Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes mājas lapa. Pieejams: <https://www.bvef.lu.lv/par-mums/zinas/zina/t/31265/>

meklējami kā lielos, tā arī mazos uzņēmumos. Nozarei, kurā darbojas uzņēmums nav nozīmes. Atbilstoši pētījuma rezultātiem tika secināts – ja apgrozījums uz darbinieku ir lielāks par 125 tūkst. EUR, tas liecina, ka ir sasniegts zināms efektivitātes līmenis, taču lielākajā daļā gadījumu tomēr ir iespēja izaugsmei, bet zemāks līmenis liecina, ka efektivitātes pasākumi nav īstenoti pietiekami vai datus kropļo izņēmumi.¹³

Darbinieku efektivitātes aprēķināšanas formula:

$$\text{Darbaspēka efektivitāte} = \frac{\text{Neto apgrozījums}}{\text{Nodarbināto skaits}}$$

Darbinieku efektivitāte mūzikas un saistītajās nozarēs Latvijā, kā arī Latvijas vidējie rādītāji ir apkopoti 11. attēlā.

Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010 un https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFF/UFF030/table/tableViewLayout1/

11.attēls. Darbinieku efektivitāte mūzikas nozarē un vidēji Latvijā

11.attēlā redzams, ka mūzikas nozares darbinieku efektivitāte ir ļoti neliela, salīdzinot ar saistīto nozaru efektivitātes rādītājiem. Tas ir skaidrojams ar to, ka saistīto nozaru vidū ir tādi saimnieciskās darbības veidi, kas savas darbības specifikas dēļ tradicionāli ir ar lielu apgrozījumu, piemēram, *Elektrisko mājsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība*, *Telekomunikāciju iekārtu mazumtirdzniecība* un citas ar tirdzniecību saistītas apakšnozares. Ar mūziku saistīto nozaru augstā darbinieku efektivitāte ir noteikusi to, ka kopā mūzikas un saistītajām nozarēm darbinieku efektivitāte ir virs vidējās Latvijā.

Mūzikas nozarē darbinieku efektivitātes rādītāji kopš 2016. gada ir palielinājušies. Izņēmums atkal ir 2020. gads, kad bija vērojams apgrozījuma kritums mūzikas nozarē, kas noteica darbinieku efektivitātes samazināšanos šajā gadā. 2020. gadā mūzikas nozarē 1 nodarbinātā persona nodrošināja 11,92 tūkst. EUR ieņēmumus no produktu pārdošanas, kamēr saistītajās nozarēs gan apgrozījums, gan darbinieku

¹³ Tapis Latvijā pirmais uzņēmumu efektivitātes indekss (2016). Biznesa Efektivitātes Asociācijas mājas lapa. Pieejams: https://efektivs.lv/lv/jaunumi/index.html?news_id=531

efektivitātes rādītājs palielinājās un viena nodarbinātā persona ar mūziku saistītajās nozarēs radīja 417,92 tūkst. EUR ieņēmumus. Kopējā mūzikas un saistīto nozaru darbinieku efektivitāte ir augstāka nekā Latvijas vidējais rādītājs.

Investīciju efektivitāte, ko dēvē arī par investīciju produktivitāti, ir kapitāla izmantošanas efektivitāte. Nozaru līmenī investīciju efektivitāti var novērtēt saistībā ar ražošanu, pārdošanu un pievienoto vērtību.¹⁴

Investīciju efektivitāte uzņēmuma līmenī tiek novērtēta, balstoties uz vairākām statiskām un dinamiskām individuālo investīciju projektu efektivitātes novērtēšanas metodēm, kur pamatmērs ir investīciju ienesīgums un ieguldījumu atdeve. Investīcijas ir priekšnoteikums uzņēmumu attīstībai un ļauj uzlabot arī nozares ekonomiskos rādītājus.

Tā kā dati par investīcijām mūzikas nozarē daļēji ir konfidenciāli, tad investīciju efektivitāte netiks pētīta. Tomēr ir iespējams novērtēt ieguldījumu efektivitāti mūzikas nozarē, izmantojot līdzīgu metodi kā investīciju efektivitātes novērtēšanai. Makroekonomikas līmenī ieguldījumu efektivitāti nozarei var izmērīt gan kā pievienoto vērtību, kas tiek saražota izmantojot vienu ieguldījumu vienību, gan kā apgrozījumu uz vienu finanšu līdzekļu ieguldījumu vienību.

Ieguldījumu efektivitātes formula, ņemot vērā radīto pievienoto vērtību:

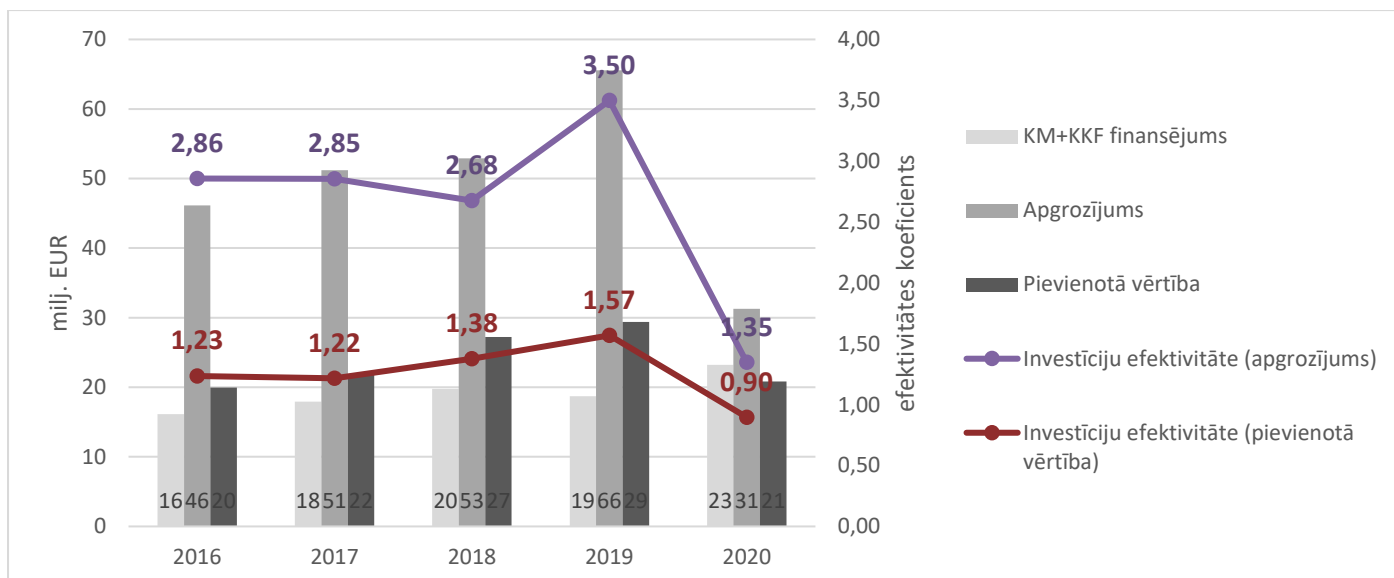
$$\text{Ieguldījumu efektivitāte} = \frac{\text{Pievienotā vērtība}}{\text{Ieguldījumi}}$$

Ieguldījumu efektivitātes formula, ņemot vērā apgrozījumu:

$$\text{Ieguldījumu efektivitāte} = \frac{\text{Neto apgrozījums}}{\text{Ieguldījumi}}$$

Ieguldījumu efektivitātes mērīšanai kā datu avoti tika izmantoti KKF un LR KM sagatavotie dati par finansējumu mūzikas nozarei. Savukārt pievienotā vērtība un apgrozījums netika skatīts visiem līdz šim pētījumā izmantotajiem NACE kodiem, kas bija atlasīti mūzikas nozares raksturošanai, bet tikai NACE kodiem *R9001 Mākslinieku darbība*, *R9002 Mākslas palīgdarbības* un *R9004 Kultūras iestāžu darbība*, jo minētais finansējums attiecas tieši uz tām saimnieciskajām darbībām, kas klasificētas zem šiem NACE kodiem un tādejādi ieguldījumu efektivitātes rādītājs reālāk atspoguļotu situāciju nozarē.

¹⁴ Sujova A., Hlavackova P., Safarik D. (2015). Analysis of Investment Effectiveness in the Wood Processing Industry of the Czech Republic. *Procedia Economics and Finance*, Vol. 26, pp. 382 – 388. Pieejams: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00868-0](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00868-0)

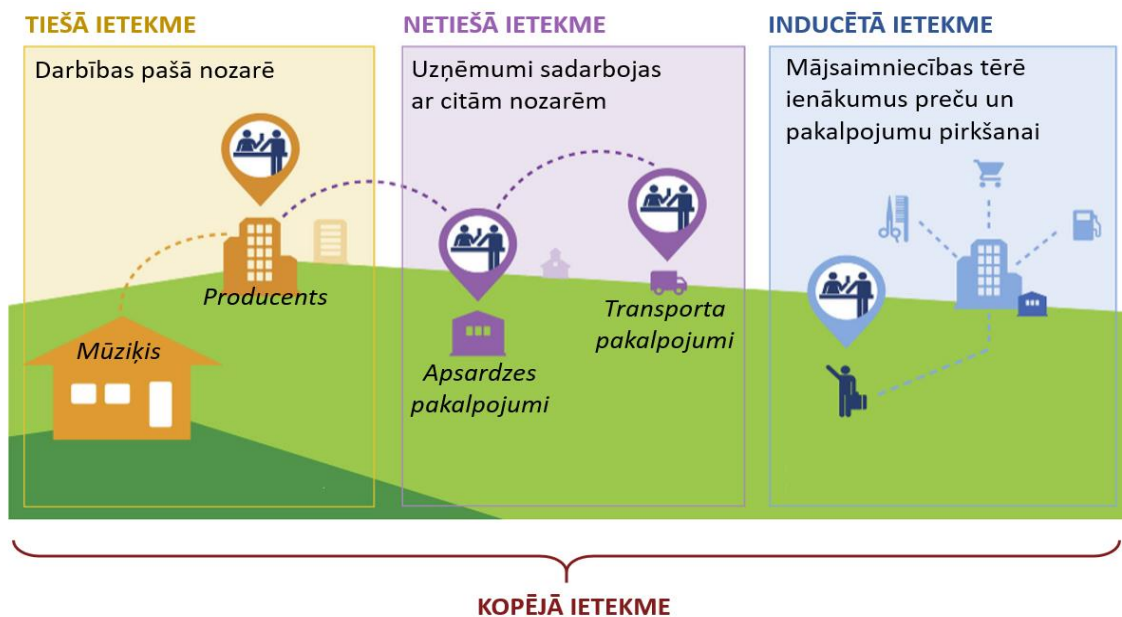
Autoru veidots, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010_un_KKF_un_LR_KM_sagatavotos_datus

12.attēls. Finansējums, pievienotā vērtība, apgrozījums un ieguldījumu efektivitāte mūzikas nozarē

12.attēlā redzams, ka ieguldījumu efektivitātei ir tendence palielināties, ja salīdzina 2016.–2019. gadu periodu. Vislielākā ieguldījumu efektivitāte (gan vērtējot pievienoto vērtību, gan apgrozījumu) ir bijusi 2019. gadā, jo pie nedaudz mazāka finansējuma bija vērojama lielāka pievienotā vērtība un arī straujš apgrozījuma pieaugums. Savukārt 2020. gada zemo ieguldījumu efektivitāti ir noteicis lielāks finansējums Covid-19 atbalsta maksājumu dēļ, kā arī pandēmijas rezultātā esošais straujais pievienotās vērtības un it īpaši apgrozījuma samazinājums. Vēl jāņem vērā, ka mūzikas nozarē finansējums tiek piešķirts dažādu pasākumu organizēšanai un citām aktivitātēm, kur rezultāts un to radītā pievienotā vērtība būs redzama tikai nākošajos gados. Līdz ar to ieguldījumu efektivitātes noteikšanai būtu nepieciešama detalizētāka datu analīze, kas ietvertu jau datu salīdzināšanu par konkrētu finansējuma mērķi, plānotajiem rezultātiem un to sasniegšanas pakāpi.

KULTŪRAS NOZARES IETEKME UZ LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBU

Vadoties no vairākiem pētījumiem par nozaru ietekmi uz tautsaimniecību (pētījumi par kultūras mantojuma ekonomisko nozīmi¹⁵, mūzikas nozares ekonomisko devumu Eiropas Savienībā¹⁶, Jaunzēlandē¹⁷ u.c.), kā piemērotākā metode tika izvēlēta tiešās, netiešās un inducētās ietekmes novērtēšana. Tā kā šie dati ir iegūstami saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas NACE 2. redakcijā tikai R koda – *Māksla, izklaide un atpūta* līmenī un makroekonomiski kultūras nozare tiek identificēta ar šo kodu, tad ekonomisko ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību jāskata kultūras nozares līmenī.

13.attēls. Kultūras nozares tiešā, netiešā un inducētā ietekme uz tautsaimniecību¹⁸

Tiešā ietekme ir ietekme, kas attiecināma uz pašu kultūras nozari. Tiešo ekonomisko ietekmi var raksturot kā ieņēmumus, kas nonāk uzņēmumu rīcībā, pērkot preces un pakalpojumus no savas nozares uzņēmumiem.

Netiešā ietekme ir redzama saistīto nozaru darbībā. Netiešā ietekme rodas, kad izdevumi tautsaimniecības sektoru uzņēmumos tālāk tiek tērēti nepieciešamajām precēm, pakalpojumiem. Netiešā ietekmē finanses tiek novirzītas nepieciešamo priekšmetu un izejmateriālu iegādei, nonākot to uzņēmumu rīcībā, kas šos priekšmetus vai izejmateriālus tirgū piedāvā, tiek tālāk uzņēmumos tērētas darbinieku algām, iepērkot priekšmetus un pakalpojumus.¹⁹ Netiešais efekts ir papildus vienību ražošana citās nozarēs, kas nav kultūra, bet kurus rada kultūras nozares izdevumi.

¹⁵ Pūķis M. (2011). Kultūras mantojuma sociālā un ekonomiskā loma. Pieejams: <https://www.nkmp.gov.lv/lv/media/1588/download>

¹⁶ The Economic Impact of Music in Europe (2020). Oxford Economics, 49 p. Pieejams: https://www.ifpi.org/wp-content/uploads/2020/12/IFPI_music_in_Europe.pdf

¹⁷ Economic contribution of the music industry in New Zealand 2017 (2018). PricewaterhouseCoopers Consulting, 37 p. Pieejams: <https://www.recordedmusic.co.nz/wp-content/uploads/2018/12/NZ-Music-Industry-Economic-Report-2017.pdf>

¹⁸ Economic Impact. Capital Link mājas lapa. Pieejams: <https://www.caplink.org/how-economic-impact-is-measured>

¹⁹ Metodoloģija makšķerēšanas tūrisma ietekmes uz reģionālo ekonomiku mērīšanai (2020). Vidzemes augstskolas Humanitāro, ekonomisko un sociālo pētījumu institūts. Pieejams: https://www.kurzemesregions.lv/wp-content/uploads/2021/03/1.Peetijums_Metodologija_LV.pdf

Inducētā ietekme attiecināma uz mūzikas un saistīto nozaru mājsaimniecību patēriņu. Ja kultūras nozares darbinieki nesaņems ienākumus vai saņems mazākus ienākumus, tad viņi samazinās preču un pakalpojumu pirkumus arī no citām nozarēm. Inducētais efekts rodas mājsaimniecībām izdodot mūzikas nozarē gūtos ienākumus, kā arī kultūras netiešā efekta veidošanās rezultātā.²⁰

Tātad, ja palielinās gala patēriņš konkrētai nozares izlaidei, var pieņemt, ka palielināsies šīs nozares izlaide, jo ražotāji reaģēs uz pieaugošo izlietojumu – tā ir tiešā ietekme. Šiem ražotājiem palielinot savu produkciju, pieaugs arī to piegādātāju piegādātā produkcija un tā tālāk notiks virzība pa piegādes ķēdi - tā ir netiešā ietekme. Tiešās un netiešās ietekmes rezultātā pieaugs nodarbinātība, kas, savukārt, veicinās mājsaimniecību ienākumu līmeņa pieaugumu visā ekonomikā. Daļa no šiem palielinātajiem ienākumiem tiks atkārtoti iztērēta galaproduktiem – tā ir inducētā ietekme.²¹

Kultūras nozares ekonomiskās ietekmes novērtēšanai kā statistikas datu avots tika izmantotas simetriskās ielaides-izlaides tabulas (produkts pret produktu), kuras publicē Centrālā statistikas pārvalde.²²

Kolonnā: Z_{24} parāda, cik daudz 4.nozare ir izmantojusi resursus no 2.nozares

No	Uz	Nozares					Gala pieprasījuma kategorijas				Kopā (X)
		1	2	3	4	5	Mājsaimniecības	Valdība	Investīcijas	Eksports	
Nozares	1	Z_{11}	Z_{12}	Z_{13}	Z_{14}	Z_{15}	c_1	g_1	i_1	e_1	X_1
	2	Z_{21}	Z_{22}	Z_{23}	Z_{24}	Z_{25}	c_2	g_2	i_2	e_2	X_2
	3	Z_{31}	Z_{32}	Z_{33}	Z_{34}	Z_{35}	c_3	g_3	i_3	e_3	X_3
	4	Z_{41}	Z_{42}	Z_{43}	Z_{44}	Z_{45}	c_4	g_4	i_4	e_4	X_4
	5	Z_{51}	Z_{52}	Z_{53}	Z_{54}	Z_{55}	c_5	g_5	i_5	e_5	X_5
Primārieielaides faktori (ražošanas)	Darbs	l_1	l_2	l_3	l_4	l_5					L
	Kapitāls	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5					K
	Valdība	o_1	o_2	o_3	o_4	o_5					O
	Imports	m_1	m_2	m_3	m_4	m_5					M
Kopā (Z)		Z_1	Z_2	Z_3	Z_4	Z_5	C	G	I	E	

Rindā: Z_{42} parāda, cik daudz produkcijas 4.nozare pārdo 2.nozarei

Kolonnā: Z_{24} parāda, cik daudz 4.nozare ir izmantojusi resursus no 2.nozares

Kopā (X): Cik kopā 4.nozare saražojusi produkciju (izlaide)

Kolonnā: Z_{44} parāda, cik daudz 4.nozare ir patērējusi resursus no dažādām nozarēm kopā (ielaide)

14.attēls. Simetriskā ielaides-izlaides tabula

Pēc ielaides-izlaides tabulas var noteikt, cik daudz produktus konkrētā nozare patērē no pašas nozares ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem (14.attēlā, pieņemot, ka 4. nozare ir kultūras nozare, tas būtu lauciņš Z_{44}), kas raksturo tiešo ietekmi. Netiešo ietekmei raksturo dati, kas atrodas kolonnās zem katras nozares (piemēram, ja 4.nozare ir kultūras nozare un 2.nozare ir elektroenerģijas un gāzes apgāde, tad lauciņš Z_{24}

²⁰ Musayeva N. (2016). *Reģionālā tūrisma attīstība Azerbaidžānā*. Promocijas darba kopsavilkums. Daugavpils Universitāte. Pieejams: http://dnl.biblio.du.lv/promocijas/DU_2016_naila_musayeva_kopsavilkums.pdf

²¹ Supply, Use and Input-Output Tables (2021). Scottish Government mājas lapa. Pieejams: <https://www.gov.scot/publications/about-supply-use-input-output-tables/pages/user-guide-multipliers/>

²² Piedāvājuma-izlietojuma un ielaides-izlaides tabulas, 2010–2017 (2021). Oficiālās statistikas portāls. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/cits/2408-piedavajuma-izlietojuma-un-ielaides-izlaides>

parāda, cik daudz produktus kultūras nozare ir iepirkusi no elektroenerģijas un gāzes apgādes nozares). Inducēto ietekmi var noteikt, ņemot vērā vēl arī mājsaimniecību patēriņu un darba algas katrā nozarē.

Lai ekonomisko ietekmi raksturotu skaitliski, tiks izmantota Ļeontjeva multiplikatoru matrica, ar kuras palīdzību var aprēķināt katras nozares kopējo devumu, palielinot tās produkcijas izlaidi par vienu vienību.

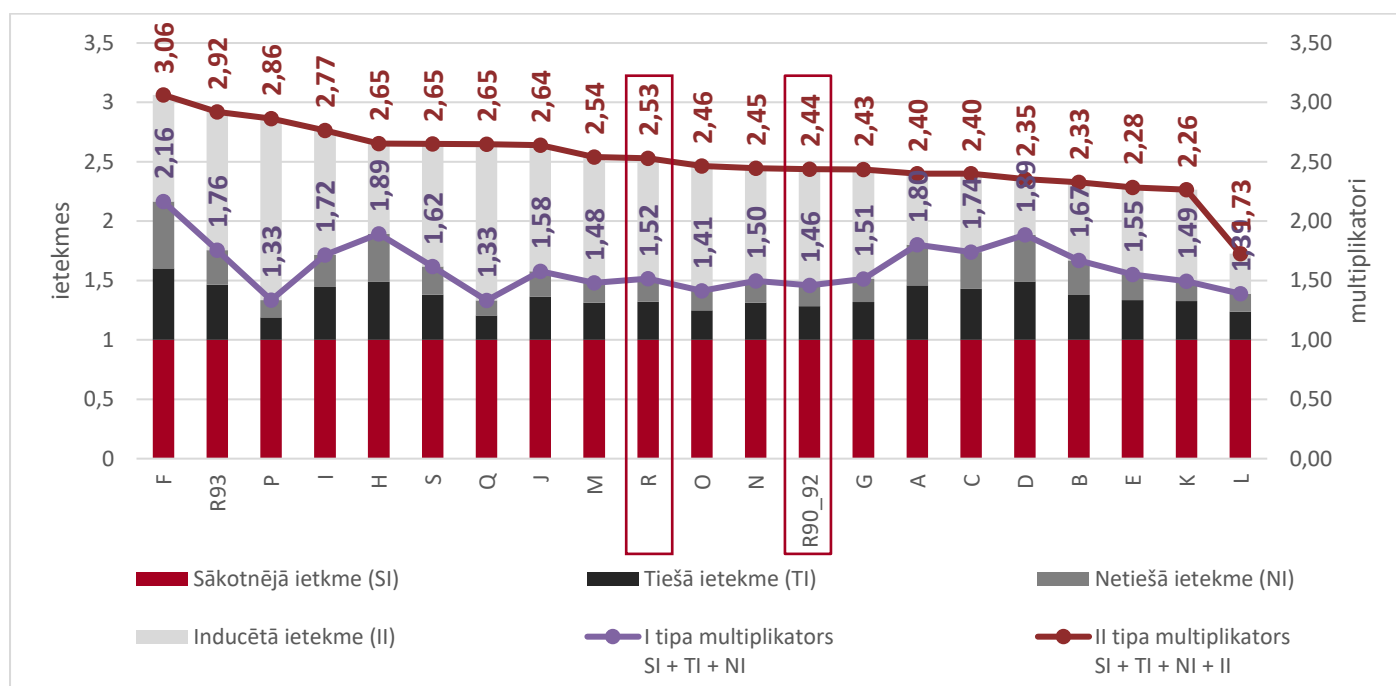
1.tipa multiplikators parāda tiešo un netiešo ietekmi – par cik pieaugs produkcijas apjoms (izlaide) pārējās nozarēs, ja kultūras nozarē produkcijas ražošana pieaugs par 1 vienību (1 EUR). Tiek ņemts vērā, cik daudz produktu (to vērtība) kultūras nozare patērē no sevis saražotā, kā arī no pārējām nozarēm.

2.tipa multiplikators parāda gan tiešo un netiešo, gan arī inducēto ietekmi – par cik pieaugs kopējā izlaide, ja pieprasījums pēc kultūras nozares produktiem palielināsies par 1 vienību (1 EUR). Tiek ņemtas vērā arī darba algas un mājsaimniecību izdevumi gala patēriņam.

Vadoties no pieejamās statistikas, kultūras nozares ekonomiskās ietekmes novērtējumam ir vairāki būtiski ierobežojumi:

- dati pieejami tikai par 2015. gadu (par 2020. gadu dati būs pieejami 2023. gadā);
- dati pieejami tikai par NACE kodu R (*Māksla, izklaide un atpūta*) un R90 – R92 kopā (R90 *Radošas, mākslinieciskas un izklaides darbības*; R91 *Bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu darbība*; R92 *Azartspēles un derības*);
- Centrālā statistikas pārvalde neapkopo nepieciešamos datus NACE 4 zīmju līmenī, līdz ar to nav iespējams atlasīt datus par pētījumā atlasītajiem NACE kodiem, kas raksturo tikai mūzikas nozari.

Tātad ekonomiskās ietekmes novērtējums un multiplikatori tiks noteikti **Mākslas, izklaides un atpūtas nozarei** (NACE kods R), kā arī NACE kodiem **R90 – R92 kopā**.

Autoru aprēķini, izmantojot Oficiālās statistikas portāla datus - <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/cits/2408-piedavajuma-izlietojuma-un-ielaides-izlaides>

15.attēls. Tiesā, netiesā un inducētā ietekme, 1. un 2. tipa multiplikatori, 2015. gads

15. attēlā redzams, ka vislielākais 2. tipa multiplikators ir NACE koda F (*Būvniecība*) nozarei. Savukārt R (*Māksla, izklaide un atpūta*) nozarei 2. tipa multiplikators ir 2,53, kas ierindo *Mākslas, izklaidi un atpūtu* apmēram pa vidu starp visām pārējām nozarēm Latvijā. Atsevišķi izdalot R90 – R92 nozares, to 2. tipa multiplikators ir nedaudz mazāks (2,44). Tas nozīmē, ka R90 – R92 nozaru saražotās produkcijas vērtībai pieaugot par 1 eiro, tautsaimniecībā kopumā produkcijas vērtība palielinās 2,44 reizes un pieaugums būs 1,44 eiro. Tiesā ietekme uz pašu nozari būs 0,29 EUR pieaugums, netiesā ietekme būs 0,17 EUR pieaugums saistītajās nozarēs, savukārt inducētā ietekme ir 0,98 EUR vērtā papildu produkcija.

Vislielākā netiesā ietekme R90 – R92 nozarēm ir uz šādām saistītajām nozarēm (visvairāk patērē produkcijas no šādām nozarēm):

- D *Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana,*
- H *Transports un uzglabāšana,*
- M *Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi,*
- F *Būvniecība,*
- N *Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība.*

Attiecībā uz inducētās ietekmes koeficientiem jāņem vērā, ka to ietekme, iespējams, ir pārvērtēta. Objektīvs inducētais efekts tiktu aprēķināts, ja būtu iespējams noteikt, cik lielu daļu no produkcijas izlaides mājsaimniecības kā gala patērētāji iegādājas par darba algu. Bet tā kā šāda informācija nav pieejama, jāņem vērā, ka bez darba algas eksistē arī citi ienākumu veidi, kuri tiek izmantoti, lai iegādātos patēriņa preces un pakalpojumus, kā rezultātā gala patēriņš ir lielāks.²³ Jāatzīmē, ka pētnieki ir nonākuši pie secinājuma, ka nozarei specifiskie multiplikatori politikas veidotājiem ir jāizvērtē piesardzīgi, ņemot vērā pieņēmumus, ko izmanto Leontjeva ielaides-izlaides modelēšanas sistēma. Tomēr tie joprojām nodrošina analītiski iegūtas pirmās aplēses par iespējamo ietekmi, kas varētu rasties visā ekonomikā gala pieprasījuma pieauguma rezultātā. Reālistisks novērtējums par patieso ietekmi, kāda gala pieprasījuma pieaugumam būtu uz izlaides pieaugumu, būtu aptuveni pa vidu starp 1. un 2. tipa multiplikatoru. Šis apgalvojums ir balstīts uz novērojumu, ka 1. tipa multiplikatori nenovērtē ekonomisko ietekmi, jo tie neņem vērā mājsaimniecību aktivitātes, savukārt 2. tipa multiplikatori pārvērtē šo ietekmi, jo ir stingri pieņēmumi par mājsaimniecību ienākumu un izdevumu struktūru.²⁴

²³ Štūbe M. (2018). *Investīciju multiplikatora efekts Latvijas tautsaimniecībā*. Bakalaura darbs, Rīgas Tehniskā universitāte. 50.lpp.

²⁴ Cassar I.P., Rapa N. (2018). Estimates of Input-Output Multipliers for the Maltese Economy Based on the Symmetric Input-Output Table for 2010. Xjenza Online - *Science Journal of the Malta Chamber of Scientists*, Vol. 6, pp. 70-85. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/343305991_Estimates_of_Input-Output_Multipliers_for_the_Maltese_Economy_Based_on_the_Symmetric_Input-Output_Table_for_2010

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Lai arī NACE kodu izmantošana nesniedz pilnvērtīgu informāciju mūzikas nozares identificēšanai, tomēr dod iespēju novērtēt nozares ekonomisko aktivitāti salīdzināmā periodā. Kopumā mūzikas nozares ekonomiskā aktivitāte vērtējama kā pozitīva, jo piecu gadu periodā ir vērojams uzņēmumu skaita un nodarbināto skaita pieaugums.

Mūzikas nozares radītā pievienotā vērtība katru gadu ir palielinājusies, lai arī 2020. gadā bija kritums Covid-19 pandēmijas dēļ, tomēr pat 2020. gadā mūzikas nozare radīja lielāku pievienoto vērtību nekā 2016. gadā. Tas liecina par mūzikas nozares izaugsmi un attīstību, spēju saražot arvien vairāk produkcijas ar augstāku pievienoto vērtību, kas ir būtiski Latvijas tautsaimniecības attīstībai.

Mūzikas nozares loma Latvijas tautsaimniecībā ir atbilstoša tā darbības mērogam un tās ietekme uz Latvijas tautsaimniecību ir vērtējama pozitīvi, jo galvenie mūzikas nozares ekonomisko aktivitāti raksturojošie rādītāji ir ar pozitīvu tendenci. Mūzikas nozarē analizētajā laika periodā ir pieaugusi gan pievienotā vērtība, gan nodarbināto personu skaits. Pievienotās vērtības pieaugums laika periodā no 2016. gada līdz 2019. gadam ir bijis straujāks nekā nodarbināto skaita pieaugums, kas ir nodrošinājis darbaspēka produktivitātes palielinājumu analizētajā periodā.

Vislielākā ieguldījumu efektivitāte (gan vērtējot pievienoto vērtību, gan apgrozījumu) ir bijusi 2019. gadā, jo pie nedaudz mazāka finansējuma bija vērojama lielāka pievienotā vērtība un arī straujš apgrozījuma pieaugums. Savukārt 2020. gada zemo ieguldījumu efektivitāti ir noteicis lielāks finansējums Covid-19 atbalsta maksājumu dēļ, kā arī pandēmijas rezultātā esošais straujais pievienotās vērtības un it īpaši apgrozījuma samazinājums. Tā kā mūzikas nozarē finansējums tiek piešķirts dažādu pasākumu organizēšanai un citām aktivitātēm, tad rezultāts un to radītā pievienotā vērtība būs redzama tikai nākošajos gados.

Balstoties 2015. gada statistikas datos, R *Māksla, izklaide un atpūta* nozarei 2. tipa multiplikators ir 2,53, kas ierindo *Mākslas, izklaidi un atpūtu* apmēram pa vidu starp visām pārējām nozarēm Latvijā, apliecinot kultūras nozares nozīmību. Tas nozīmē, ka R90 – R92 nozaru saražotās produkcijas vērtībai pieaugot par 1 eiro, tautsaimniecībā kopumā produkcijas vērtība palielinās 2,44 reizes un pieaugums būs 1,44 eiro.

Latvijas Centrālā statistikas pārvalde 2023. gadā aktualizēs datus simetriskās ielaides - izlaides tabulās (produkts pret produktu), kas dos iespēju pēc vienotas metodoloģijas veikt aprēķinus un aktualizēt R koda *Māksla, izklaide un atpūta* ekonomisko ietekmi jau ar 2023. gada datiem.

Ņemot vērā ekonomiskās ietekmes novērtēšanas problemātiku (nozāres neskaidrās robežas, izvēlētie NACE kodi precīzi neatspoguļo darbības veidus un daļa kodos reģistrētajiem uzņēmumiem nav tieši attiecināmi uz nozari, statistikas datu apkopošanas problemātiku, datu konfidencialitāti u.c.), nepieciešams nodrošināt pastāvīgu pētnieku sadarbību ar LR Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas plānošanas departamentu, ilgtermiņā veicinot un plānojot pētījumus, kas nepieciešami nozares attīstības izvērtējumam.

Sagatavoja:

Dr.oec. Ilze Judrupa, Rīgas Tehniskā universitāte

Dr.oec. Ieva Zemīte, Latvijas Kultūras akadēmija

2022.gada 22.septembris

Projektu "Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai"/CARD (Nr. VPP-KM-LKRVA-2020/1-0003) finansē Latvijas Republikas Kultūras ministrija Valsts pētījumu programmas "Latvijas kultūra – resurss valsts attīstībai" (2020.–2022.) ietvaros. Valsts pētījumu programmu administrē Latvijas Zinātnes padome.

